

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport nr: 2012vt00087

Institutionen för pedagogik,
didaktik och utbildnings-
studier. Examensarbete i
utbildningsvetenskap inom
allmänt utbildningsområde,
15 hp

Lärarna och skollagen

– ur ett gräsrotsperspektiv

Emilie von Knorring

Handledare: Karin Hadenius

Examinator: Maria Törnqvist

Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka lärares medvetenhet om den förändrade skollagen vad avser disciplinära och andra åtgärder och i vilken omfattning de upplever att den påverkar skolmiljön. För att kunna uppnå syftet med studien har tre frågor formulerats: för det första i vilken grad är lärare medvetna om vilka åtgärder som enligt lagen finns att tillgå och för det andra, i vilken omfattning tillämpar lärare de befogenheter de fått genom den nya skollagen? Avslutningsvis ställs frågan om lärare upplever att den nya lagen bidragit till några förändringar i deras handlingsutrymme? Undersökningen som ligger till grund för uppsatsens resultat baserades på enkäter som besvarades av trettiosex lärare vilka undervisar i grundskolans senare år (7-9). Resultatet av undersökningen visar att lärare har begränsade kunskaper om skollagen vad avser lärarens mandat att vidta disciplinära åtgärder mot elever. Det framkommer också att lärare använder sig av disciplinära åtgärder för att stävja störningar i klassrumsmiljön och att en majoritet inte upplever att förändringen av skollagen har ökat lärarnas handlingsutrymme i klassrummet samtidigt som andra lärare anser att studiemiljön påverkats positivt till följd av lagens införande. Avslutningsvis kan det konstateras att studiens resultat kan förklaras med stöd av Michael Lipsky och hans "gräsrotsteori", vad avser skillnader mellan skollagens formuleringar och den praktiska tillämpningen i klassrummet.

Nyckelord: Disciplin, lärare, skollag, utbildning, gräsrotsbyråkrati

Abstract

The aim of this essay is to examine teachers' awareness in the changing school law with regards to disciplinary and other measures and to what extent they feel that this affects the school environment. In order to achieve this objective, three main questions are posed: Firstly, to what degree are teachers aware of the measures available under the Act? Secondly, to what extent are teachers applying the powers gained through the new Education Act? Finally, do teachers feel the new law has contributed to any changes in their decision making process? The essay's conclusions are based on research resulting from questionnaires answered by thirty-six teachers who teach in compulsory schools higher grades (7-9). The research shows that, firstly, teachers have a limited knowledge of the Education Act regarding a teacher's authority to take disciplinary action against students. Secondly, it appears teachers are using the disciplinary measures to curb disruptions in the classroom. Finally, a majority do not feel the changes in the Education Act has led to any increase in flexibility within the decision making process in the classroom, whilst others believe the learning environment has been positively affected as a result of the law's introduction. In conclusion the study's results are supported by Michael Lipsky's "Street-level Bureaucracy," with regards to the differences between the Education Act's wording and practical application in the classroom.

Keywords: Discipline, teachers, Education Act, education, Street-level Bureaucracy

Innehåll:

Inledning	1
Bakgrund	2
Debatt och opinion	2
Skollagstiftning.....	3
Litteraturoversikt.....	5
Tidigare forskning	5
Disciplin i skolan	5
Eleven i skolan	6
Övrigt material med bäring mot mitt ämne.....	7
Teoretiska perspektiv	7
Gräsrotsbyråkrati	7
Syfte och frågeställningar	10
Syfte.....	10
Frågeställningar.....	10
Metod.....	11
Datainsamling	11
Urval.....	13
Bearbetning och analys	13
Etiska aspekter.....	13
Reflektion över metoden.....	14
Resultat	15
Beskrivning av empiri	15
Information om den nya lagen	16
Ordningsregler	17
Förekomst.....	17
Arbete med ordningsregler.....	17
Kunskaper om och tillämpning av nya skollagen	18
Tillåtna åtgärder	18
Krav på dokumentation.....	19
Lärarnas stöd i frågor som rör disciplin	20

Skollagens påverkan på studiemiljön.....	23
Diskussion och analys	26
Skollagen ur ett gräsrotsperspektiv	26
Konklusion.....	30
Förslag till fortsatt forskning.....	30
Referenslista.....	31
Tryckta källor	31
Digitala källor.....	31
Figurförteckning.....	33
Tabeller	33
Diagram	33
Figurer.....	33

Bilaga 1: Enkät

Bilaga 2: SFS 2010:800 Skollagen

Inledning

Jag har under min utbildning kontinuerligt reflekterat över skolans roll och lärarens ansvar och befogenheter relaterat till den pedagogiska utbildningsmiljön. Att på ett systematiskt sätt kunna beskriva och följa hur ramarna i form av skollagen påverkar och kanske formar arbetsmiljön i klassrummet är ett viktigt område för mig i min lärarroll. Den bild av verkligheten i skolan som jag väljer att framföra i bakgrunden, kanske ter sig som en svartmålning av skolans arbetsmiljö. Detta är inte min avsikt utan jag vill med några riktade exempel belysa grunden till varför jag anser att frågor som rör regelverk är viktiga för hur spelregler formas i klassrummet. Jag är övertygad om att tydlighet och trygghet för lärare och elever är en av flera framgångsfaktorer för att skapa en god utbildningsmiljö för både lärare och elever.

Bakgrund

Debatt och opinion

I den skolpolitiska debatten som förekommit i media de senaste åren har det talats om en ”flumskola”, där man menat att bristen på disciplin och ordning är ett problem¹. En undersökning som gjorts av SIFO visar att varannan förälder anser att läraren har en mycket viktig roll vad gäller ansvaret för elevernas uppförande, samt uttrycker en önskan om att skolan skall bli bättre på att sätta tydliga regler och ha en bättre kontroll. Även eleverna i undersökningen önskar en bättre uppföljning i skolan bland annat under raster.²

Som en del i ett forskningsarbete vid högskolan i Kalmar har det gjorts en undersökning om elevers kränkningar av lärare. Undersökningen visar att kränkningar av lärare i klassrummet förekommer och att flertalet av lärarna i undersökningen tycker att muntliga kränkningar i högre grad än tidigare har blivit accepterade i samhället parallellt med att samhällsklimatet upplevs som allt hårdare. Studien visar på behovet av att som lärare kunna sätta gränser och visa på vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet.³ En annan SIFO-undersökning visar att majoriteten av Sveriges befolkning vill ha ökad disciplin i skolan.⁴ I den nya skollagen som trädde i kraft under 2011 har bland annat rektorers och lärares befogenhet att använda sig av disciplinära och andra åtgärder mot störande elever förtydligats.⁵

I media framkommer ofta bilden av att våldet i skolan ökar. Artiklar som beskriver lärare och elever i konflikter där fysiskt våld förekommer är inte ovanliga. Som ett exempel kan nämnas den elev som under januari månad 2012 utsatte en lärare för fysiskt våld vilket resulterade i att eleven i domstol dömdes till ungdomsvård för misshandel. En sådan utveckling är naturligtvis inte önskvärd och möjligen kan tidiga åtgärder i kombination med ett tydligt regelverk påverka så att en fortsatt negativ utveckling stoppas.⁶

¹ Dagens Nyheter, *Mer disciplin i skolan*, 2004. www.svd.se, besökt: 17 januari 2012

² SIFO, *Läxhjälp och våld i skolan*, 1998. www.tns-sifo.se, besökt: 17 januari 2012

³ Angelica Ingelsjö: *Elevers kränkningar av lärare - Lärares upplevelser och uppfattningar av kränkningar* Examensarbete. Högskolan i Kalmar: Humanvetenskapliga institutionen, 2008

⁴ SIFO, *Skollfrågorna viktigast för väljarna*, 2005. www.lararforbundet.se, besökt: 17 januari 2012

⁵ SFS 2010:800 (skollag), kap 5. Trygghet och studiero

⁶ Smålandsposten, *Elev misshandlade lärare*, 2012. www.smp.se, besökt: 14 mars 2012

Skollagstiftning

Statsrådet Jan Björklund förordnade i november 2006 Skollagsberedningen, att utarbeta ett förslag till en ny skollag. Den 15 juni 2009 lämnades detta förslag in, och Skollagsberedningen redogjorde bland annat om varför det fanns skäl till att utöka de befogenheter lärare har vad gäller disciplinära åtgärder. De menade då att skolans uppdrag inte kunde uppfyllas på grund av otillräckliga regler för att hantera bland annat kränkningar, skadegörelse och bristande studiero.⁷

”Olika former av kränkningar, skadegörelse och bristande studiero är vanligt förekommande och medför att elever och lärare inte får rätt förutsättningar för att skolans uppdrag ska kunna fullgöras.”⁸

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 juli 2011 och utgörs av totalt 29 kapitel. Dessa består av både allmänna föreskrifter vilka berör alla skolformer och kapitel som specifikt reglerar olika skolverksamheter.⁹ Kapitel 5, *Trygghet och studiero* är en av de allmänna föreskrifterna som berör alla skolformer, med vissa undantag för förskolans verksamhet. I kapitlet finns bestämmelser om tillämpningsområden, arbetsmiljö, ordningsregler, disciplinära och särskilda åtgärder samt dokumentation. Under avsnittet *Allmänna befogenheter* för rektor och lärare framgår att omedelbara och tillfälliga åtgärder får vidtas, om dessa är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande. Kapitlets huvudsakliga syfte är att ge möjlighet att utforma utbildning så att alla elever kan tillförsäkras en trygg skolmiljö där alla kan få en trygg skolgång.¹⁰

Den nya skollagen förtydligar lärares och rektorers befogenheter och fler åtgärder kan nu användas. Några av dessa nya åtgärder som kan användas vid tillfällen då elevers trygghet och/eller studiero riskeras är bland annat skriftlig varning, avstängning från undervisningen en kortare tid samt omhändertagande av föremål som stör undervisningen eller utgör en fara för skolsäkerheten. Lagen föreskriver också att en disciplinär åtgärd endast får vidtas om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter.¹¹ I den gamla lagen, som gällde fram till och med 1 juli 2011 (1985:1100) omnämns ytterst få av de som i nya skollagen (2010:800) kallas för disciplinära eller andra åtgärder. Den enda paragraf som återfinns i båda lagarna kring detta ämne är omhändertagande av föremål, och skiljer sig inte särskilt mycket från varandra.¹² Nya

⁷ Ds 2009:25, *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*, s.15

⁸ Ibid., s. 374. besökt: 27 april 2012

⁹ SFS 2010:800 (skollag)

¹⁰ SFS 2010:800 (skollag), kapitel 5. Trygghet och studiero 6 §

¹¹ SFS 1985:1100 (skollag)

¹² Ibid.,

direktiv som tillförts i den nya skollagen är bland annat utvisning ur undervisningslokalen, kvarsittning, skriftlig varning och förflyttning av undervisningsgrupp för att ge lärare och rektorer verktyg för att upprätthålla en trygg skola där alla kan få arbetsro.¹³

Med detta som bakgrund och med de lagar och regler som styr skolverksamheten i åtanke vill jag undersöka några utvalda aspekter vad avser lärarnas kunskaper och tillämpningar av den nya lagformuleringen.

¹³ SFS 2010:800 (skollag), kap 5. Trygghet och studiero

Litteraturoversikt

Tidigare forskning

Här beskrivs tidigare forskning inom området som jag har använt för min studie. Nedan följer en förteckning över det empiriska underlag som studien hänvisar till, tematiskt uppdelad i två delar. Det första temat benämner jag som konflikter i skolan och det andra som eleven i skolan.

Disciplin i skolan

Marcus Samuelssons forskning, *Störande elever korrigerande lärare*¹⁴, handlar om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet. Ur ett lärarperspektiv belyser avhandlingen regler, förväntningar, störande uppträdande och korrigeringar i klassrumsmiljö. Samuelsson konstaterar att när lärare i skolan skall hantera elevernas oönskade beteende i klassrummet så använder de sig av olika former av pedagogiska verktyg utan att reflektera över varför de valde just detta sätt att hantera klassrumsbeteendet. Studien visar att lärarna inte medvetet väljer verktyg anpassat efter det som skall korrigeras. Det kan också konstateras att lärarna använder olika pedagogiska tekniker för att skapa samspel mellan läraren och eleverna för att korrigera oönskat uppträdande i klassrummet vilket har kopplingar till problematiken kring lärares kunskaper om gällande skollag och dess tillämpning.

För att bygga upp en kunskapsbas i syfte att närma mig mitt valda studieområde på ett klassrumsnära sätt har jag använt mig av *Jonas Hedströms Disciplinen i skolan*.¹⁵ Hedströms studie innehåller en redogörelse över den svenska skolans möjligheter till disciplinära insatser med avstamp i svenska lagar (gamla skollagen), förordningar och gällande praxis. Hans resultat jämförs sedan med de regler som skolan i New York har för disciplin i skolmiljö vilka benämns som ”discipline code”. Forskningen visar att i Sverige finns det inte definierat vad som anses som olämpligt uppträdande i klassrummet medan det i den amerikanska skolan är beskrivet vilka förseelser som renderar i en disciplinär åtgärd från skolan sida. En slutsats som Jonas Hedströms forskning visar, är att det i den svenska skolan är upp till skolans personal att avgöra vad som är ett oönskat beteende i klassrummet. Hedström konstaterar också att det inte finns något formellt hinder för en svensk skola att anta skriftliga ordningsföreskrifter som är detaljerade och noggranna i likhet med den amerikanska modellen.

¹⁴ Marcus Samuelsson: *Störande elever korrigerande lärare. Om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet*, utgåva 1:1, Linköpings Universitet. LiU-Tryck, Linköping, 2008

¹⁵ Jonas Hedström: *Disciplinen i skolan*. Magisteruppsats. Juridiska institutionen: Göteborgs Universitet, 2001

I syfte att fördjupa mig inom mitt studieområde ha jag också använt mig av Agneta Lundströms studie *Lärare och konflikthantering*.¹⁶ Studien använder en metod som utgår från tio lärares erfarenheter av konflikter i skolan och syftet med studien är att utifrån ett könsperspektiv med hjälp av gruppssamtal och pedagogiska rollspel studera och analysera lärares föreställningar om konflikter och strategier för att hantera dessa. Studien behandlar bland annat lärares strategier för att hantera konflikter, vilka föreställningar som lärare har inom området, våld i skolan och lärarens gränser för exempelvis ansvar.

Eleven i skolan

Forskaren Robert Thornbergs studie utgör en del av en större etnografisk studie om värderingar i skolvardagen i den svenska skolan.¹⁷ Hans artikel fokuserar på regler i skolan och hur eleverna resonerar om dessa regler. Den centrala frågeställningen i *School children's reasoning about school rules* kretsar kring barnen i skolan och hur de resonerar kring regler i skolan. Författaren gör kopplingar till tidigare forskning inom området vilken påvisar att i syfte att koordinera, reglera och organisera skoleleverna formas klassrumsregler som en del i en ständigt pågående social process. Som stöd för denna tes i svensk forskning hänvisar Thornberg bland annat till Johansson och Johansson 2003; Evaldsson 2005 samt Thornberg 2006. Men han refererar även till forskning från andra länder som Jackson 1968; Jackson, Boostrom, and Hansen 1993 samt Brint, Contreras, and Matthews 2001. Vidare konstaterar Thornberg att tidigare forskning om regler i skolan också definierar olika sätt att tänka när det gäller individen och dess omgivning. Han hänvisar där till Boostrom 1991 som konstaterat att reglerna i skolan utgör riktlinjer för handlande och för att utvärdera handlingar i termer av gott och ont, rätt och fel och genom detta är ett uttryck för moral. Det empiriska underlaget i Robert Thornbergs egen forskning är hämtad från en etnografisk undersökning vid två förskolor i Sverige, perioden 2002-2004. Underlaget har inhämtats från 141 elever och 13 lärare där metoden har utgjorts av deltagande observationer tillsammans med ljudinspelningar som belägg till studien vilken har genomförts i vardaglig skolmiljö. Detta underlag har sedan kompletterats med intervjuer av lärare med målet att utröna hur lärare resonerar om regelverk. Utifrån Thornbergs insamlade underlag formas fem kategorier av skolregler; relationsregler, strukturregler, beskyddande regler, privata regler och regler kopplade till etikett. Resultatet av studien visar att elevernas resonemang om regler varierar mellan dessa fem kategorier. Studieresultatet visar också att i ju högre grad eleverna uppfattar regeln som motiverad i desto större utsträckning är man också beredd att följa regeln. Vidare kan konstateras att det är relationsreglerna som har den största betydelsen för eleverna.

¹⁶ Agneta Lundström: *Lärare och konflikthantering*. Licentiatsavhandling. Fakulteten för lärarutbildning: Umeå universitet, 2008

¹⁷ Robert Thornberg: "School children's reasoning about school rules". *Research Papers in Education*, nr 23:1, 2008, s. 37-52

Man värderar också beskyddande regler och strukturregler högt eftersom dessa uppfattas som meningsfulla. Etiketterregler är den typ av regler som eleverna uppfattar som minst viktiga och till och med onödiga. Även då Thornbergs studie endast behandlar förskolan finner jag viss relevans i denna trots att min undersökning riktar sig mot grundskolans senare år.

Sammanfattningsvis utgör den ovan presenterade forskningen exempel på tidigare studier vars studieområde gränsar till min studie. Den valda litteraturen kännetecknas av att den antingen har en anknytning till regelverk och disciplin i skolvärlden med koppling till mitt valda studiesyfte eller kan hänföras till relationer i klassrumsmiljö vars resultat har betydelse för denna uppsats. Dessutom kan konstateras gällande tidigare forskning att eftersom skollagen ändrades nyligen har det ännu inte förevarit någon omfattande forskning inom ämnesområdet.

Övrigt material med bäring mot mitt ämne

Skollagen¹⁸ har i studien använts som utgångspunkt för att uppnå syfte samt att besvara frågeställningar. Detta material inte är vetenskapligt grundat, men utgör en viktig del i det undersökningsmaterial som är centralt för min uppsats.

Teoretiska perspektiv

Gräsrotsbyråkrati

Ett teoretiskt perspektiv som denna studie utgått från i syfte att undersöka sambandet mellan lärarnas inställning till lagändringen och deras vilja/benägenhet att använda sig av de nya befogenheterna enligt skollagen är teorin ”street level bureaucracy”– eller på svenska allmänt översatt till ”gräsrotsbyråkrati”.¹⁹

Gräsrotsbyråkrati är ett begrepp, skapat av Michael Lipsky år 1980, som belyser de befattningshavare i samhället som arbetar inom yrken där direktkontakt sker med samhällets invånare, deras handlingsfrihet, vilka krav som ställs på dem och hur de förhåller sig till sin egen och andra organisationer. I sin yrkesutövning tar dessa hänsyn till de mänskliga kontakterna med individer som de hanterar i sitt yrke, vilket är en skillnad från den traditionella byråkraten, vilken har regelverk och styrningar som sitt främsta arbetsredskap. Också gräsrotsbyråkrater styrs av regler, förordningar och olika direktiv eller normer och praxis inom deras egen yrkesgrupp. Ramverk för yrkesutövningen kan utgöras av politiska beslut vilka skall utgöra rättesnöre för

¹⁸ SFS 2010:800 (skollag)

¹⁹ Michael Lipsky: *Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services*, New York; Russel Sage Foundation, updated edition 2010

gräsrotsbyråkraten. Kännetecknande är att en gräsrotsbyråkrat inom dessa givna ramverk har en stor grad av handlingsfrihet inom sin yrkesutövning. Lärare är ett exempel på en yrkesgrupp som, enligt Lipsky, hör till gruppen gräsrotsbyråkrater. Lärarens yrke erbjuder stor frihet i den pedagogiska situationen i klassrummet men som också styrs av skolans regler eller lagstiftning i olika grad.²⁰

”I Sverige är sålunda bedömningen om vad som ska anses som olämpligt uppträdande och mindre respektive allvarlig förseelse helt lämnat till de olika skolornas personal.”²¹

Lipsky menar att ju mer handlingsfrihet som gräsrotsbyråkraten har, desto lättare är det att förklara agerandet, och förståelsen från omgivningen ökar. Vidare menar Lipsky också att utifrån den specifika karaktären på yrke, innebärande behov av flexibilitet och ständigt behov av ytterligare resurser som gräsrotsbyråkraten representerar så vore det omöjligt att utföra sitt arbete om handlingsfriheten inte gavs. I denna studie definieras lärarens handlingsfrihet eller handlingsutrymme som de möjligheter som läraren har att vidta disciplinära åtgärder i klassrummet. Centralt för detta resonemang utifrån Lipskys synsätt är att det är de mänskliga relationerna som skapar komplexitet och förutsätter en stor grad av handlingsfrihet för att lösa situationer där de olika situationerna oftast är unika. Vidare kännetecknas gräsrotsbyråkraternas yrke av att det ofta förekommer tidsbrist och bristande information om den rådande situationen. De har svårt att få uppgifter och resurser i balans eftersom deras verksamhet är svår att förutsäga och varierande till innehåll och omfattning.²²

I gräsrotsbyråkratens (vilken i min studie är lärarens) relationer med sina klienter (elever och eventuellt föräldrar) kan det ofta förekomma behov eller önsknningar som är oförenliga med den organisation som gräsrotsbyråkraten representerar. Organisationens resurser och styrningar utgår från övergripande beslut som innebär att kontrollen över verksamheten skall vara enhetlig och tillgodose organisationens behov. Enligt Lipsky försöker gräsrotsbyråkraten att finna kryphål i styrningarna och utarbetar också genvägar för att få verksamheten att fungera i praktiken. Genvägar och kryphål används av gräsrotsbyråkraten för att öka sitt handlingsutrymme för att gynna sin klient. Enligt Michael Lipsky kan gräsrotsbyråkraternas sätt att arbeta riskera att inte överensstämmer med deras arbetsgivares inriktning. Vilket kan förklaras med fenomenet, att ett politiskt beslut riskerar att förändras för att passa in i det praktiska arbetet. Anledningen till varför de politiska besluten förändras kan vara många. Lipsky beskriver byråkrater på gräsrotsnivå som de som i praktiken har att handskas med medborgarnas reaktioner på politiska eller andra beslut och därför också måste hantera konsekvenserna av besluten.²³ I enlighet med gräsrotsteorin

²⁰ Lipsky, s. 3

²¹ Hedström, s. 21

²² Lipsky, s. 28

²³ Ibid., s. 8

förväntas individuella beslut fattas av läraren om hur eleverna behandlas i varje enskild situation. I min studie avser detta skollagen som ett politiskt beslut och tillämpningen av disciplinåtgärder i klassrummet som själva praktiken.²⁴

Lipskys teori utgår från att en byråkrati har starkt styrande ramar för en organisations arbete, vilka på gräsrotsnivån riskerar att luckras upp genom att frihet ges till de som har att tillämpa det strikta regelverket. Långsiktigt tillåts sedan en mildring eller uppluckring av lagstiftning och regler till följd av att den som tillämpar regelverk också påverkar lagstiftningens framtida utformning.

När det gäller min studie som är kopplad till skollagen och dess tillämpning kan samma grundläggande tes användas med den skillnaden att den nya skollagen har inneburit ett förtydligande vad avser lärares befogenheter i klassrummet.

Den nya svenska skollagstiftningen kan inte sägas vara detaljstyrande utan utgör ett ramverk för skolans personal att tolka och tillämpa. Ett exempel på detta framgår av §6 i skollagen där det redovisas att:

”Rektorn eller en lärare får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande.”²⁵

Vidare kommer perspektivet mellan politiska beslut och de behov som den som har att omsätta de politiska besluten i praktiken att belysas i min studie genom att också belysa frågan om hur läraren i sin roll upplever gällande regelverk och dess användbarhet i det pedagogiska arbetet.

²⁴ Lipsky, s. 9

²⁵ SFS 2010:800 (skollag), kap 5. Trygghet och studiero. 6 §

Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka lärares medvetenhet om den förändrade skollagen²⁶ avseende disciplinära och andra åtgärder, och i vilken omfattning de upplever att den påverkar skolmiljön.

Frågeställningar

- I vilken grad är lärare medvetna om vilka åtgärder som enligt skollagen finns att tillgå?
- I vilken omfattning tillämpar lärare de befogenheter de har fått genom den nya skollagen?
- Upplever lärare att den nya lagen bidragit till några förändringar i deras handlingsutrymme?

²⁶ SFS 2010:800 (skollag)

Metod

Huvudmetoden för denna uppsats är kvantitativ, där jag med stöd av enkäter har ställt frågor till lärare i syfte att belysa uppsatsens syfte. Som grund för de enkätfrågor som ställts har jag jämfört den gamla skollagstiftningen med den nya, och utifrån detta formulerat mina enkätfrågor. Skollagens²⁷ text är alltså ett centralt material för min studie, vid sidan av vetenskaplig litteratur.

Datainsamling

Jag har i min studie genomfört en surveyundersökning²⁸ i form av enkäter för att samla in empiriskt material. Motivet till att jag valde enkätundersökning som metod för datainsamling beror i första hand på att jag ville få ett tillräckligt stort bearbetningsunderlag som omfattade så många respondenter som möjligt. Alternativet att genomföra intervjuer bedömde jag skulle volymmässigt reducera bearbetningsbara data eftersom tiden för studiens genomförande var begränsad.²⁹

Jag har valt att kombinera öppna och slutna frågor i enkäten av anledning att respondenterna inte kan "utbildas" i ämnet vilken undersökningen berör, och att det blir enklare att svara på vissa av frågorna då det finns svarsalternativ att välja mellan.³⁰ För att minska risken för missförstånd av frågorna (genom möjlighet att ställa frågor), samt för att säkerställa att respondenten ensam fyller i enkäten har jag valt att närvara vid utdelning- och ifyllningstillfället. Då lärare idag sällan har tid till annat utöver deras standardschema har jag hållit enkäten så kort som möjligt för att på så sätt öka chanserna att få den besvarad.³¹

Enkäterna har delats ut till yrkesverksamma lärare på plats vid både kommunala och fristående högstadieskolor i Uppsala. Enkäten har fokuserats till att insamla fakta vilka syftar till att utreda i vilken omfattning lärare är medvetna om innehållet i den nya skollagstiftningen och i vilken omfattning de tillämpar de befogenheter gällande disciplinära och andra åtgärder de fått i och med den nya skollagen.

Nedan följer en sammanfattad och bearbetad översikt av de enkätfrågor som jag har använt mig av i min undersökning indelade i fyra huvudteman; information om nya lagen,

²⁷ SFS 2010:800 (skollag)

²⁸ Alan Bryman: *Sambällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 1:5, Malmö: Liber, 2001, s. 100

²⁹ Ibid., s. 146

³⁰ Ibid., s. 146

³¹ Ibid., s. 147

ordningsregler, kunskaper om och tillämpning av nya skollagen och skollagens påverkan på studiemiljön. Indelningen i dessa teman har gjorts med utgångspunkt från min studies syfte och frågeställningar. Den fullständiga enkäten (med svarsalternativ och följdfrågor) vilken utdelades till respondenterna redovisas i bilaga.³²

Grunduppgifter:

- Vilket är ditt kön?
- Vilken är din ålder?
- Hur länge har du varit aktiv som lärare?
- Vilken årskurs undervisar du i?

Information om nya lagen:

- Har du fått information om innehållet i den nya skollagen via din arbetsplats?

Ordningsregler:

- Finns det ordningsregler på din skola?
- Hur arbetar ni med ordningsregler på Er skola?

Kunskap om och tillämpning av skollagen:

- Vad får en lärare göra för att stoppa en elev som stör i klassrummet?
- Vilken eller vilka disciplinära åtgärder skall dokumenteras?
- Händer det att du på skolan diskuterar frågor som har med disciplinära åtgärder i klassrummet att göra?
- Upplever du att du har stöd av skolledningen i frågor som handlar om disciplinära åtgärder?
- Beskriv en typisk situation då disciplinära åtgärder i klassrummet skulle kunna tillämpas?
- Vilken åtgärd använder du oftast för att tillrättavisa en störande elev?

³² Bilaga 1

Skollagens påverkan på studiemiljön:

- Upplever du att den nya skollagen har påverkat dina möjligheter att skapa en bättre studiemiljö?

Urval

Urvalet av respondenterna är baserat på vilken skolform han eller hon arbetar som lärare inom, det vill säga grundskolans senare år (7-9). Respondenternas egen vilja och/eller möjlighet att svara på enkäten har haft betydelse för urvalet då medverkan inte har varit obligatorisk. Skolorna valdes ut slumpvis och lärarna tillfrågades om medverkan i studien på plats utan möjlighet till förberedelser såsom efterforskning om lagtexten. På vissa skolor har intresset av att svara på enkäten varit större än på andra skolor. Vid två skolor uppmanade rektorn lärarna att svara på enkäten och svarsfrekvensen resulterade att bli ett högre antal. Det vanligaste motivet till att lärare valt att avstå från medverkan i undersökningen har varit tidsbrist beroende på hög arbetsbelastning. Lärarna har menat att de intresseras av ämnet, och att gärna vilja hjälpa till men att deras tid inte räcker till.

Bearbetning och analys

Efter insamling av de ifyllda enkäterna har dessa bearbetats genom sammanställning och analys. Det bearbetade underlaget redovisas i uppsatsen under rubriken resultat. Resultatet redovisas tematiskt utefter samma struktur som användes i enkäten. Avslutningsvis diskuteras uppsatsens resultat, i huvudsak utifrån Michael Lipskys Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services, och den teoretiska kopplingen mot gräsrotsbyråkratin. I denna diskussionsdel besvaras också uppsatsens frågeställningar inom ramen för uppsatsens syfte samtidigt som förslag till fortsatta studier inom området redovisas.

Etiska aspekter

Jag har inför användandet av enkätundersökning som metod noga övervägt mitt tillvägagångssätt för att metoden skall tillgodose vedertagna etiska normer. Utifrån de viktigaste etiska aspekterna; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa fyra huvudkrav klargör hur man bör handla innan, under och efter forskningen. Att redovisa forskningens syfte, de berördas rättigheter att exempelvis avbryta

undersökningen när de vill, och att klargöra att det är frivilligt att delta. Jag har också noggrant informerat om att de insamlade uppgifterna endast kommer att användas i forskningsändamål.³³

Reflektion över metoden

Vad gäller validiteten i studien har empirin varit relativt liten i omfattning, i form av 36 respondenter, vilket kan påverka slutsatserna när det gäller tillförlitligheten av resultatet negativt. Vidare har min undersökningsmetod inte kunna erbjuda samma förutsättningar för alla deltagare i enkäten. Vissa var stressade och upptagna, men valde att ändå ställa upp i undersökningen, medan andra hade gott om tid och hade kunnat förbereda sig innan. Andra valde på grund av att de bedömde att de inte hade tid för att svara på enkäten att avstå. Det är osäkert om resultatet hade blivit annorlunda under mer avslappnade förhållanden eller om de som valde att avstå hade svarat annorlunda än respondenterna. Då jag närvarat när respondenterna besvarat enkäterna har jag kunnat förvissa mig om att respondenterna inte använt sig av några hjälpmedel. Jag har även kunnat svara på eventuella oklarheter kring enkätfrågorna. Trots att enkäten besvarades av ett relativt litet antal, visserligen från olika skolor och med en bred åldersfördelning bland de svarande lärarna, bedömer jag att uppsatsens resultat vad avser reliabilitet ändå kan indikera tendenser för lärarkåren i gemen. Avvikelser i svarsmonster vad avser kön, ålder, skola och hur länge respondenten varit yrkesaktiv har inte kunnat identifieras i det empiriska underlaget.

Observationer i skolmiljö hade varit ett bra komplement till enkätundersökningen, för att med egna ögon kunna se vilka disciplinåtgärder som faktiskt används i klassrummen, inte endast behöva utgå från vad lärarna själva uppger. För att kunna få djupare kunskap om bakgrunden skulle också intervjuer kunnat genomföras i syfte att öka förståelsen och utgöra jämförelseunderlag till enkätundersökningens resultat.

³³ Bengt Gustavsson m fl.: "God forskningssed", *Vetenskapsrådets rapportserie*, 1:2011, 2005, s. 18

Resultat

Beskrivning av empiri

Enkätundersökningen som jag genomfört syftar till att undersöka om skolorna informerat lärarna om de nya lagförändringarna, i vilken omfattning lärare är medvetna om och tillämpar de befogenheter de fått i och med den nya skollagen. Men även om och i så fall vilka av dessa åtgärder som dokumenteras, samt om lärarna upplever att ökat handlingsutrymme i och med de befogenheter som nu finns preciserade i skollagen.

Enkäten har besvarats av 36 yrkesverksamma lärare varav 24 kvinnor och 12 män. Lärarna arbetar vid sju olika skolor, varav två av skolorna är fristående och fem är kommunala. Antalet besvarade enkäter varierar mellan dessa sju skolor beroende på om rektor aktivt uppmanat lärarna att svara på enkäten eller inte.

Skola	Skola 1	7
	Skola 2	2
	Skola 3	3
	Skola 4	3
	Skola 5	15
	Skola 6	5
	Skola 7	1
		36

Tabell 1 Skoltillhörighet för respondenter

De 36 lärarna i undersökningen undervisar samtliga i grundskolans senare år (7-9) och två av dessa undervisar dessutom i grundskolans tidigare år enligt tabell.

		Antal
Undervisare i årskurs	1-9	1
	4-9	1
	7-9	34
		<hr/>
		36

Tabell 2 Respondenter

Information om den nya lagen

På frågan om lärarna hade fått information om den nya lagstiftningen så svarade majoriteten av lärarna i undersökningen att de fått det. Av dessa som hade fått information var det flera som lämnade kommentarer och ansåg informationen varit för liten till sin omfattning och att de skulle vilja få mer utbildning inom området. Av de som inte hade fått informationen ansåg huvuddelen att de saknade kunskaper om skollagens disciplinära åtgärder och hade behov av att få information i ämnet. Någon hade på eget initiativ själv tagit reda på lagstiftningens innehåll. Det går inte att utläsa av enkätsvaren att det är lärare vid någon specifik skola som inte har fått informationen. Vid varje skola finns det lärare som uppger att de fått information, respektive inte fått information.

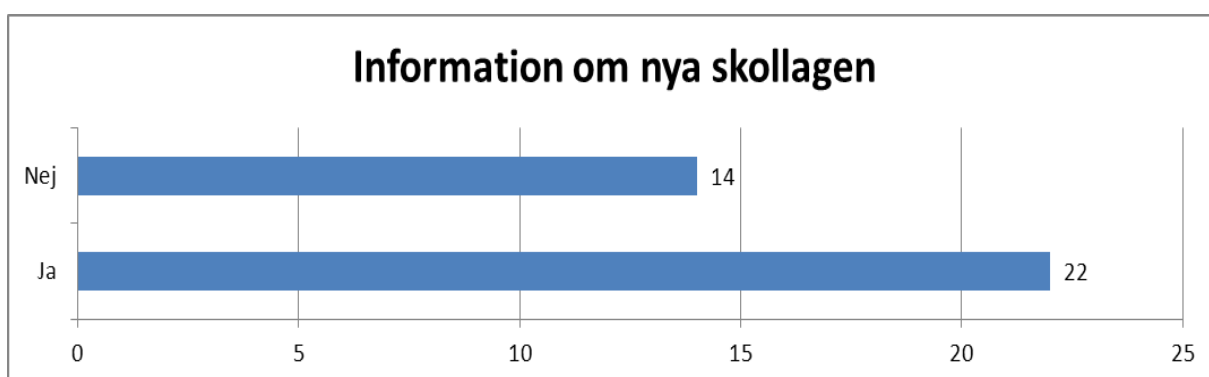

Diagram 1 Information om nya skollagen

Ordningsregler

Förekomst

Ordningsregler syftar i de flesta fall att reglera uppträdandet hos elever och lärare i klassrummet för att tillse att den pedagogiska miljön skall vara så bra som möjligt. Svensk lagstiftning har genom skollagen fastställt att ordningsregler skall finnas för varje skolenhet.³⁴ Dessa regler skall enligt lag utarbetas med medverkan av elever och också följas upp av varje enskild skola. Beslutet om reglernas omfattning skall tas av rektor.³⁵ Min undersökning av frågan om lärarnas medvetenhet om förekomsten av regler för ordning i skolan visar att en övervägande majoritet av lärarkåren är medvetna om att det finns ordningsregler som skall tillämpas i undervisningsmiljön. Undersökningen påvisar att det endast är en mycket liten del av de tillfrågade lärarna som svarar att det inte finns existerande ordningsregler. Detta tydliga resultat vittnar om att existensen av skolans ordningsregler är känd bland lärarna i undersökningen.

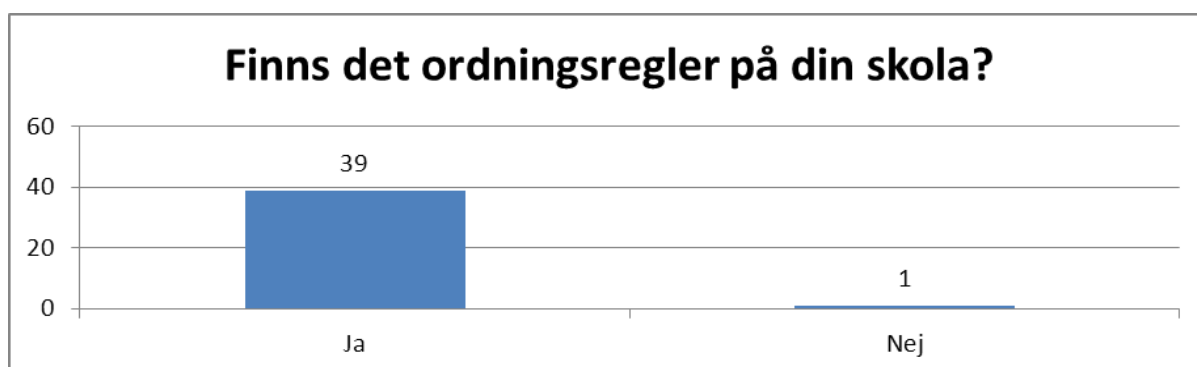

Diagram 2 Ordningsregler

Arbete med ordningsregler

Lagstiftningen indikerar att ett systematiskt arbete skall bedrivas i samarbete mellan lärare och elever i syfte att fastställa regler vilka medför att studiemiljön optimeras. Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet. Det kan konstateras att skollagen inte reglerar på vilket sätt som lärare och elever skall arbeta med styrinstrumentet som ordningsreglerna utgör.³⁶ Undersökningsresultatet visar att alla förutom en lärare redovisar att arbete med regler för ordning i skolan bedrivs, men på vilket sätt den praktiska tillämpningen sker varierar. En lärare skriver;

³⁴ Hedström, s. 23

³⁵ SFS 2010:800 (skollag), kap 5. Trygghet och studiero, 5 §

³⁶ Ibid., kap 5. Trygghet och studiero, 5 §

”vi har regler framtagna av tidigare årskurser”

Detta tyder på att ordningsreglerna tagits fram med viss elevmedverkan, även om det inte handlar om elever som i dagsläget går på skolan. Andra lärare anger att arbete med ordningsreglerna framför allt pågår i arbetslagen, men att reglerna kan skilja sig mellan olika arbetslag. Flera av lärarna har även uttryckt att ordningsreglerna kan förbättras;

”Något olika regler för olika arbetslag – men det finns för hela skolan också (lite vaga tycker jag)”

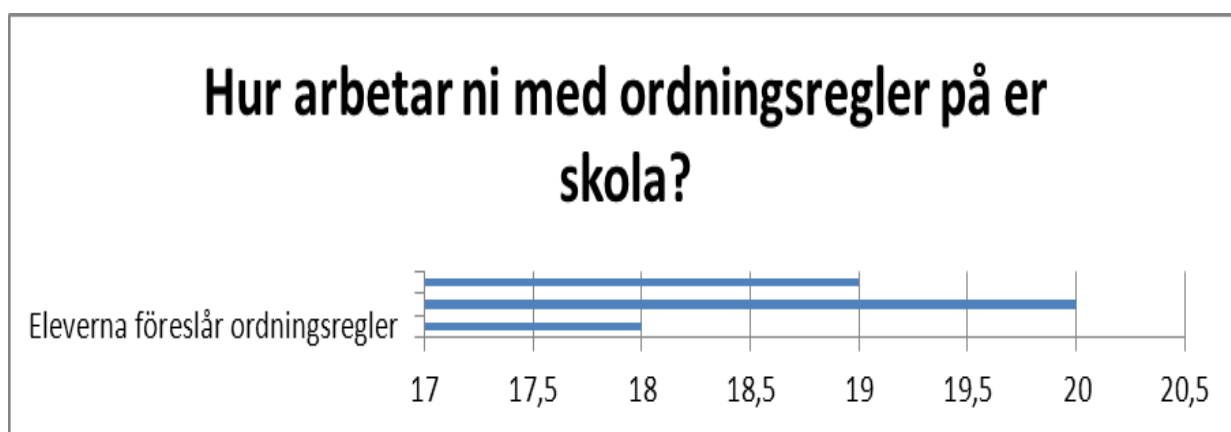

Diagram 3 Arbete med ordningsregler

En majoritet av de tillfrågade lärarna använder en kombination av metoder för att fastställa vilket regelverk som skall gälla i deras skola. Flertalet av lärarna i undersökning betonar förekomsten av att både låta eleverna själva föreslå regler och dessutom diskutera med eleverna vilka regler som skall gälla. Flera av lärarna använder sig, enligt undersökningen av flera olika metoder i arbetet med ordningsregler. Andra uppger att man endast läser upp regler som läraren ensam bestämt. En mycket liten del av lärare i undersökningen uppger att man överhuvudtaget inte arbetar med ordningsregler i den pedagogiska miljön.

Kunskaper om och tillämpning av nya skollagen

Tillåtna åtgärder

Ur ett lagstiftningsperspektiv tillåter skollagen lärare att visa ut en elev under begränsad tid, hålla kvar eleven i klassrummet en timma, begära att eleven kommer tidigare nästa morgon och muntligen tillrättvisa. När det gäller befogenheter att ge skriftlig varning så säger lagen att detta

är rektors möjlighet och inte lärarens.³⁷ Av de trettiosex lärare som tillfrågades om vad de fick göra för att stoppa en elev som stör undervisningen fanns det inte någon som gav det fullständiga svar som skollagen föreskriver.

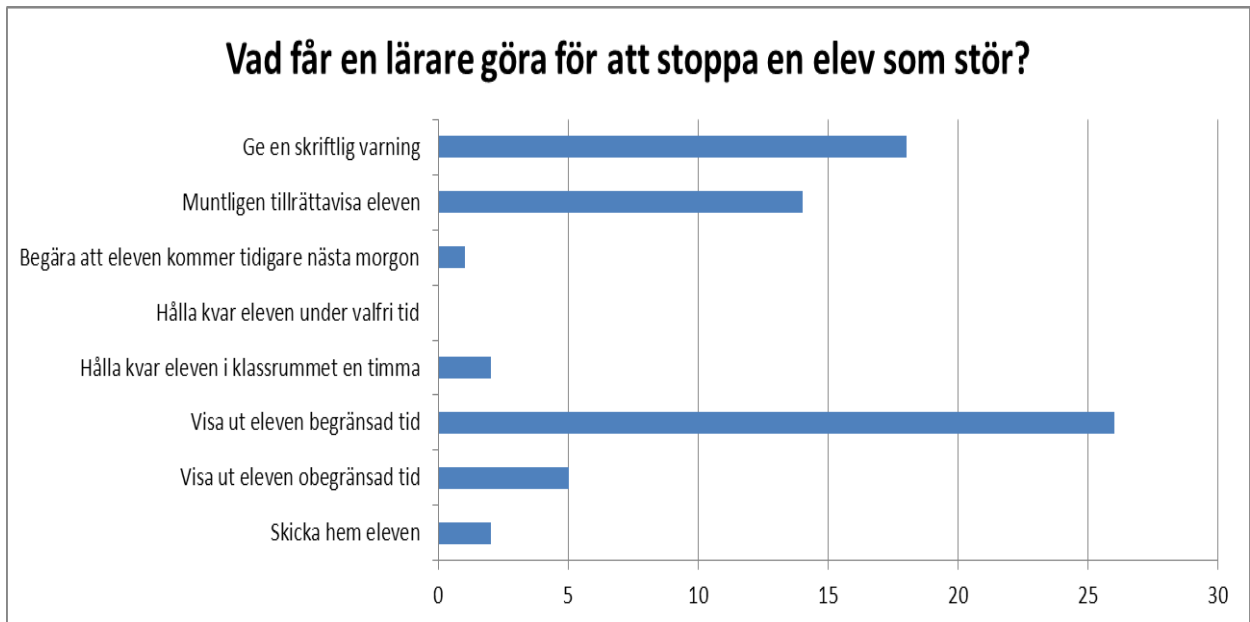

Diagram 4 Disciplinära åtgärder

Av diagrammet ovan kan utläsas att utvisning ur klassrummet var en åtgärd som de flesta av lärarna ansåg vara tillåten. Vidare svarade ungefär hälften av de tillfrågade att läraren hade befogenheten att tilldela eleven en skriftlig varning. En av tre ansåg att den enda åtgärden som läraren har att stoppa en störande elev är att använda sig av en muntlig tillrättvisning. Det kan också konstateras att en av de tillfrågade liten kände till att läraren har tillåtelse att begära att eleven kommer till skolan tidigare nästa dag och att eleven kan hållas kvar i klassrummet under en timma.

Krav på dokumentation

Skollagen reglerar vilka av de vidtagna disciplinära åtgärderna som skall dokumenteras. Dokumentation skall upprättas när eleven blir utvisad ur klassrummet under begränsad tid, blir kvarhållen i klassrummet under en timma och när eleven begärs komma tidigare nästa morgon.³⁸ När det gäller lärarnas svar så måste man beakta att det är deras svar på frågan vad en lärare får göra för att stoppa en störande elev som också ligger till grund för hur de svarar på frågan om vilka disciplinära åtgärder som skall dokumenteras. En granskning av underlaget visar att det inte är någon av de tillfrågade som har givit ett korrekt svar.

³⁷ SFS 2010:800 (skollag), kap 5. Trygghet och studiero, 11 §

³⁸ Ibid., 24 §

Det är två åtgärder som de flesta av lärarna anser skall dokumenteras. Det handlar om när eleven tilldelas en skriftlig varning och när eleven har skickats hem från skolan. Den skriftliga varningen skall delas ut av skolans rektor och är således inte ett disciplinärt instrument för läraren och att skicka hem en elev från skolan är heller inte en tillåten åtgärd enligt skollagen.

Diagram 5 Dokumentation av disciplinära åtgärder

När det gäller dokumentation av de åtgärder som skollagen föreskriver skall dokumenteras kan konstateras att endast nio av de tillfrågade svarade att dokumentation är nödvändig när en elev ombeds komma tidigare till skolan nästa morgon. Om en elev har kvarhållits en timma efter skolans slut svarade sju stycken lärare att dokumentation krävs och om eleven visats ut ur klassrummet begränsad tid så svarade 14 stycken av lärarna att dokumentation måste ske.

Lärarnas stöd i frågor som rör disciplin

En stor majoritet i undersökningen vittnar om att frågan om disciplin i klassrummet är ett aktuellt ämne och frågor kring detta ämne ventileras på olika sätt. 32 av 36 tillfrågade lärare diskuterar i skolan frågor som berör disciplinära åtgärder.

Diagram 6 Diskuteras disciplinära åtgärder?

En stor majoritet av de tillfrågade lärarna söker sig till kollegor för att resonera om disciplinära frågor. Syftet med diskussionerna kan enligt undersökningen vara av varierande karaktär och flera exempel som nämns har syftet att skapa gemensamma riktlinjer mellan klasser, att efterhöra om andra lärare har samma uppfattning om vissa elever eller klasser;

”Med kollegor/arbetslag. Vi kan diskutera problemklasser eller enskilda elever. (Ibland vill vi ha gemensamma åtgärder.)”

Andra som svarar ja på frågan om de diskuterar disciplinära åtgärder förklarar att de inte gör detta kontinuerligt utan vid uppkomna behov;

”Med arbetslaget, om det finns behov diskuterar vi eller för den delen ventilerar frågor kring detta om något hänt.”

Flera beskriver också att de tycker att dessa diskussioner sker allt för sällan och skulle vilja beröra området oftare både i diskussioner med kollegor och med skolledning. Av de som svarar att de diskuterar frågorna är det sju lärare som uppger att denna diskussion äger rum med rektor eller skolledning.

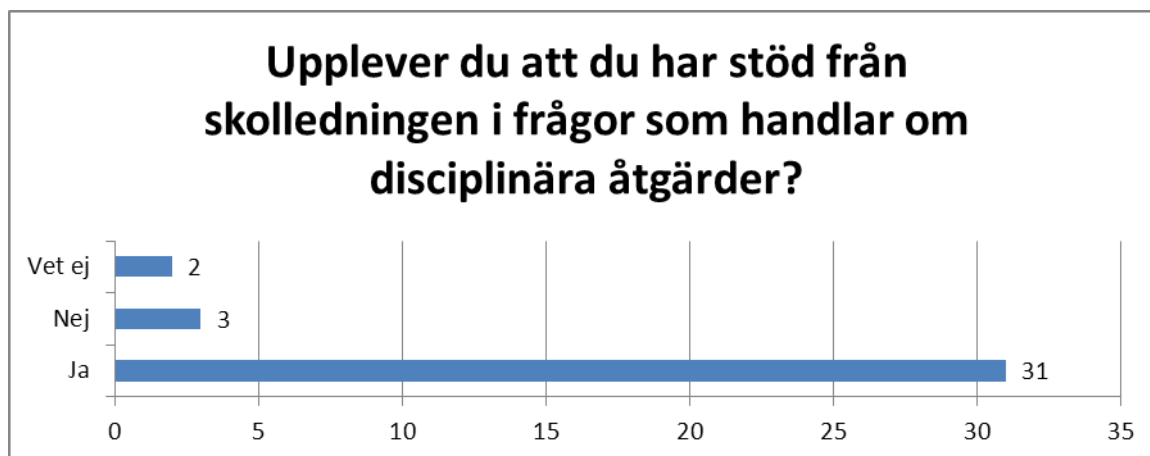

Diagram 7 Stöd från skolledning

Generellt pekar undersökningen på att huvuddelen av de tillfrågade lärarna känner att de har sin skollednings stöd. Två av de tillfrågade svarade att de inte visste med förklaringen att de var nyanställda eller att de aldrig hade ställts inför problemet tidigare. Av de som upplevde stöd av sin skolledning fanns det kommentarer om att stödet omfattade hjälp med att hålla kontakter med föräldrar genom samtal, men flera ansåg även att stödet bestod i att formalisera tillämpningen av regelverket på hela skolan. Det vill säga att ha en liknande tillämpning för alla elever på skolan.

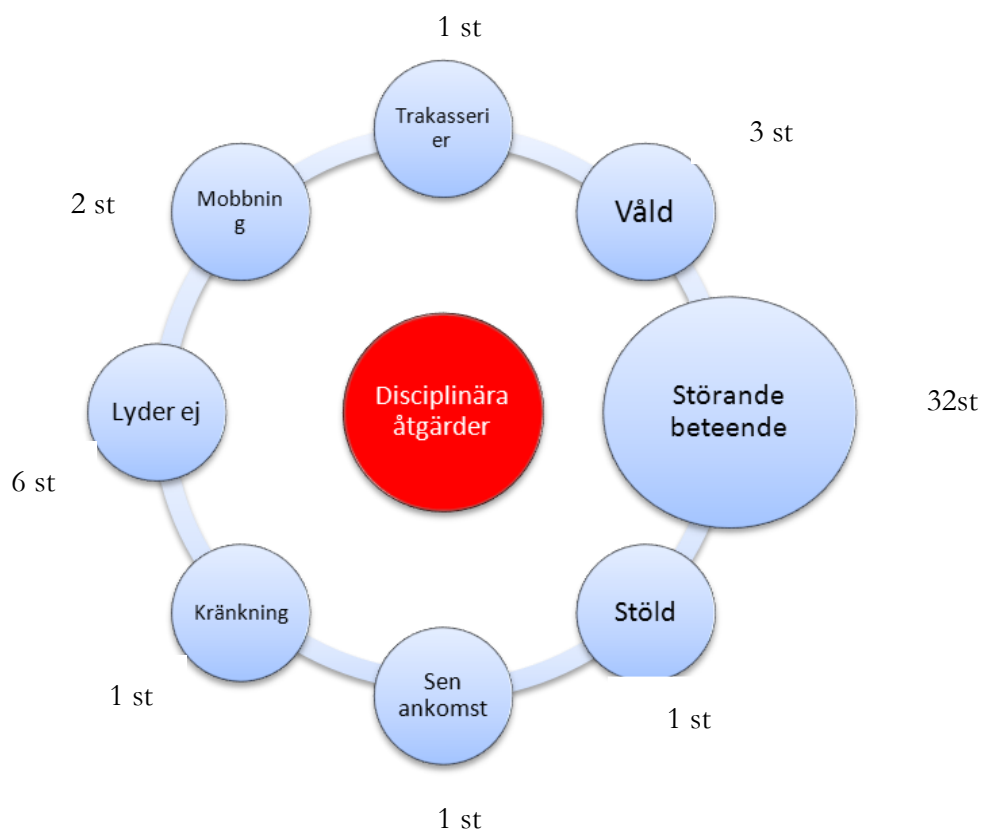
Några ansåg att, även om de kände skolledningens stöd, så efterfrågade de mer stöttning från sin ledning;

”Ja, ibland kunde vara mer.”

Enstaka kommentarer förekom som indikerade att de ansåg att rektorer inte har förståelse för problematiken i klassrummet och därigenom kunde de inte utgöra ett tillräckligt stöd;

”Ja, men hade önskat ett större stöd. Rektorer utgår mycket från reglerna, men har inte alltid stor förståelse för hur det faktiskt är för oss lärare.”

Bland de som svarade att de inte kände något stöd från skolledningen förekom inte några kommentarer som talade om varför stödet saknades. När det gäller situationer som hos lärarna framkallar tillämpning av disciplinära åtgärder så svarar huvuddelen av de tillfrågade att det är ett visst beteende hos eleverna som lärarna vill ge exempel på då åtgärder är nödvändiga. Det handlar i huvudsak om elevers störande beteende och hindrande av andra elever att tillgodogöra sig utbildningen som är de mest frekvent förekommande svaren på frågan.

Figur 1 Beteende som framkallar disciplinära åtgärder

Endast några av lärarna tog upp exempel som innefattade våld och aggressivt beteende. Andra svar såsom att eleverna inte lyder eller att de kommer sent till lektionerna är också beteenden som direkt eller indirekt påverkar innehållet eller formen för utbildningssituationen och skulle kunna tolkas in i det som benämns som störande beteende. Lärarna i undersökningen svarade samstämmigt att de använde muntlig tillrättvisning som den vanligaste metoden för att

tillrättavisa störande elever. Om den inte åtföljs svarar tolv lärare att det också är vanligt att utvisa elev från klassrummet. Skriftlig varning är ett annat exempel på en vanlig åtgärd från några av de svarande lärarna.

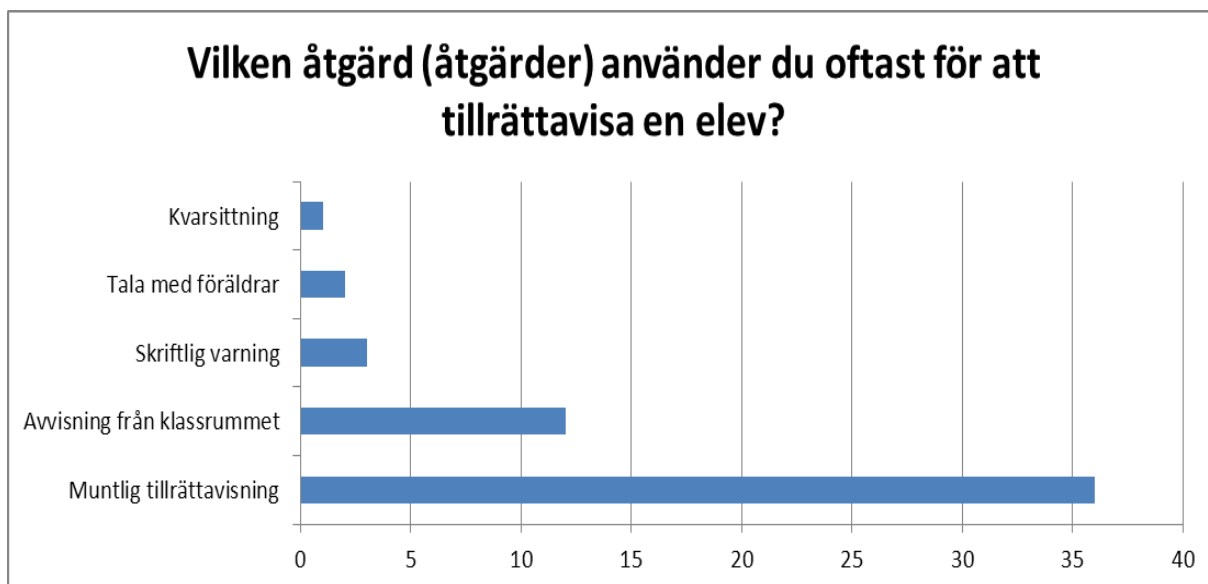

Diagram 8 Åtgärder för tillrättavisning

Även om den skriftliga varningen enligt skollagen är ett verktyg att använda av rektorerna så svarar fyra av de lärare som ingår i undersökningen att de använder detta som en vanlig tillrättavisningsåtgärd. Kvarsittning används endast av ett fåtal lärare som åtgärd.

Skollagens påverkan på studiemiljön

När det gäller lärarnas uppfattning om huruvida den nya lagstiftningen har påverkat deras möjligheter att skapa en bättre miljö för utbildning i skolan visar undersökningen att huvuddelen av de tillfrågade bedömer att de inte kan ge något svar på frågan. Kommentarer vittnar om att vissa upplever att de inte har haft tid för att sätta sig in i frågan medan andra hävdar att de inte behöver lagen för att utöva sin roll som lärare och hänvisar till att sunt förnuft gäller;

”Har inte behövt lagen som ”backup”. Diskussion samt sunt förnuft och tydlighet vad som gäller i ”mitt” klassrum har räckt i 8 år”

Några av de tillfrågade svarade att de regler som de tillämpar i klassrummet är de som de alltid har använt, även innan den nya skollagen tillkom;

”ingen skillnad, har haft samma metod (eller länge i alla fall). Fungerar ganska bra.”

Sammanfattningsvis ger undersökningen inte några större indikationer på att skollagen har påverkat lärarens handlingsutrymme i någon vidare utsträckning då endast en lärare svarade ja på frågan.

Bland de som var positiva till införandet av den nya skollagen ges kommentar som menar att det känns bättre när det finns tydliga styrningar som stöd i situationer då disciplinära åtgärder måste vidtas. Undersökningen visar på att det inte finns några märkbara skillnader i svaren beroende på kön, ålder eller yrkeserfarenhet, spridningen i svaren är lika.

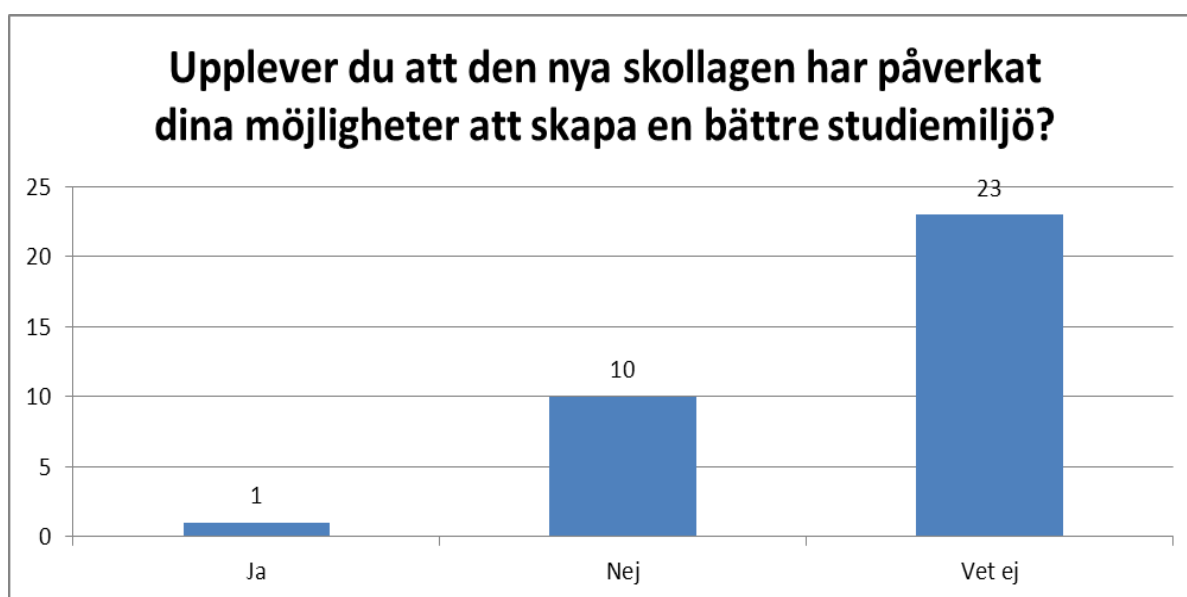

Diagram 9 Påverkan på miljön i klassrummet

Svaren på frågan om de upplever att de har stöd från skolledningen i frågan om disciplinära åtgärder varierar mycket mellan skolorna. Många svarar att de inte vet om de har stöd eller inte, medan lärarna på några skolor upplever att de har ett gott stöd. Det är ingen skillnad mellan skolorna vad gäller frågan om de diskuterar frågor som rör disciplinära åtgärder på skolan, de flesta har här svarat att de gör de. På samtliga skolor är muntlig tillrättavisning ett av de vanligaste svaren på frågan om vilken disciplinär åtgärd de oftast använder, man kan dock se vissa skillnader då man på vissa skolor i större utsträckning än vid andra använder sig av avvisning från klassrummet eller samtal till vårdnadshavare.

Diskussion och analys

Skollagen ur ett gräsrotsperspektiv

Att den svenska lagstiftningen på skolområdet har ändrats är det sannolikt många som känner till, men hur den nya lagen i detalj har formulerats är det av naturliga skäl inte sådant som är betydelsefull för varje medborgare. Att lärare som är de som i praktiken skall tillämpa lagens formuleringar inte har vetskap om laginnehållet är betydligt mer förvånande, men det kan finnas flera förklaringar till detta. Min undersökning visar att de lärare som ingick i studien hade kännedom om att ordningsregler existerar vid den skola där de arbetar och sex lärare av tio hade fått information om innehållet i den nya skollagen. Att 40 procent av de tillfrågade uppgav att de inte hade fått någon som helst information om en förändrad lagstiftning kan te sig som anmärkningsvärt. En möjlig förklaring skulle kunna vara att de resursmässiga ramarna vid skolorna som de deltagande lärarna arbetar är alltför lite tilltagna för att medge att utbilda sina lärare över hela linjen.³⁹ Det skulle också kunna vara på det sättet att skolledningarna har informerat om den nya skollagen men informationen har inte varit tillräckligt djupgående eller omfattande, för att lärarna skall betrakta sig som informerade om förändringen. En liten del av lärarna upplever att de inte har fått någon som helst information från skolan där de tjänstgör.

Vidare kan det konstateras att lärarna i undersökningen i stor majoritet har valt att inte använda sig av disciplinära åtgärder i undervisningen men samtidigt kan det också konstateras att huvuddelen någon gång har utvisat en elev från klassrummet. Nästan alla lärare i undersökningen har någon gång beslutat om kvarsittning för en elev. När det gäller omhändertagande av störande föremål så visar undersökningen att det förekommer, men det finns inte någon tydlig tendens i vilken omfattning. Avslutningsvis ger undersökningen vid handen att dokumentation av disciplinära åtgärder sker i stor omfattning i de fall som de inträffar.

En rektor eller skolledningen å ena sidan och lärarkåren å den andra sidan har enligt Lipsky oftast skilda målbilder med verksamheten. Medan lärarna kan konstateras vara orienterade mot eleverna och utbildningssituationen så konstaterar Lipsky att skolledningarna i högre grad fokuserar till hela skolan och särskilt på resultat som kan vara föremål för extern granskning.⁴⁰ Möjligen kan det relativt stora antal av lärarna som svarat att de ej informerats om lagändringen förklaras med att skolledningarna i första hand har prioriterat att lärarna skall känna till den egna

³⁹ Lipsky, s. 18

⁴⁰ Ibid., s. 19

skolans regler och inte lagstiftningen och resultatet skulle i detta fall kunna förklaras med att det handlar om prioriteringar. Detta förklarar ändå inte varför lärarna i undersökningen inte kan svara på frågan om vilka medel som står till buds för att stävja störande beteende i klassrummet. Dessutom bör lärarna utgå från lagen när de tillsammans med eleverna fastställer de ordningsregler som skall gälla.⁴¹

En annan förklaringsansats till att lärarna har en förhållandevis vag uppfattning om hur lagen är utformad vad avser disciplinära åtgärder i skolmiljö kan förklaras genom att ett politiskt beslut successivt förändras i en hierarki för att passa de behov som föreligger i klassrumsmiljön. I den inledande jämförelsen mellan den gamla och den nya lagstiftningen inom skolområdet kan det konstateras att den nya lagtexten har blivit tydligare när det gäller formuleringar rörande lärarens befogenheter. Tydligheten vad som gäller i den praktiska miljön borde med detta resonemang som utgångspunkt ha ökat. Min undersökning visar att lärarnas kunskaper om lagens ramar är begränsad, vilket enligt Lipskys teori skulle kunna förklaras med att frihetsgraden när det gäller tillämpningen ökar ju längre ut mot ”gräsrotsnivån” man kommer. Anledningen till detta är enligt gräsrotsteorin att de mellanmänniska kontakterna med känslor inblandade gör det svårt för lärarna att agera strikt utefter en lag, utan att de anpassar sitt beteende utefter sin relation med eleverna. Lagstiftningen blir utefter ett sådant sätt att resonera mindre betydelsefull för läraren vilket skulle kunna förklara undersökningens resultat, även om detta kan betraktas som ett rent lagbrott eftersom lagtexten anbefaller när vissa åtgärder skall vidtas.

”24 § Om en åtgärd vidtagits enligt 7, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 eller 23 §, ska den dokumenteras skriftligt av den som genomfört åtgärden.”⁴²

I vilken grad som lärare är medvetna om vilka åtgärder som enligt lagen finns att tillgå när det gäller att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero i skolan så ger det empiriska underlaget bekräftelse på att kännedom om möjligheterna till åtgärder finns hos en del av de tillfrågade lärarna. På samma sätt kan konstateras att det utifrån det analyserade faktaunderlaget kan fastställas att disciplinära åtgärder vidtas av de tillfrågade i den pedagogiska miljön och att en tiondel av de tillfrågade lärarna också anser att deras handlingsutrymme har ökat med den nya skollagens införande.⁴³

Av analysen framgår att själva tillämpningen av skollagen i klassrummet sker efter skolans ordningsregler och lärarens egna bedömningar och när kopplingar görs mellan tillämpning och skollag så riskerar resultatet att bli missvisande. Markus Samuelsson berör ämnet i sin avhandling när han belyser det faktum att lärare ofta omsätter skolans ordningsregler och formulerar nya

⁴¹ SFS 2010:800 (skollag), kapitel 5. Trygghet och studiero, 5§

⁴² Ibid., 24§

⁴³ Lipsky, s. 14

regler som gäller för den egna klassen både kollektivt för gruppen som för individen. Genom detta förfarande ökar avståndet mellan tillämpning och lag ytterligare. Samtidigt anpassas reglerna så att de passar in i den verkliga studiemiljön.⁴⁴

Lipsky och hans teori bygger på att även om det finns tydliga och strikt utformade ramar för en organisations verksamhet så riskerar dessa att luckras upp av de som har att tillämpa regelverket. Medvetenheten om att lagar, nästan uteslutande, är invecklade och omfattande kan förklara varför de är svåra att i detalj tillämpa och följa.⁴⁵ Lärarens roll är att utifrån lagens ramar, vilka sedan omsatts till skolans ordningsregler och kanske också klassens, i varje situation bedöma och utifrån hur hon eller han uppfattar läget också vidta en åtgärd. Skolmiljön kan beskrivas som komplex vilket innebär att det inte är möjligt eller kanske inte heller önskvärt att konstruera regler som man skall bära med sig för att tillämpas i varje enskilt fall.⁴⁶

Min studie indikerar att flera av lärarna i undersökningen också särskilt kommenterar att balansen mellan lagens handlingsutrymme och själva tillämpningen av disciplinära åtgärder i klassrummet bygger på sunt förnuft och ett gott omdöme kombinerat med att lärarna innehar en stor frihet att själv bedöma och fatta beslut i klassrummet. Detta kan förklara varför inte en enda enskild lärare i enkätundersökningen svarade korrekt, enligt skollagens formuleringar, vad avser de två frågeställningarna; Vad får en lärare göra för att stoppa en elev som stör i klassrummet och vilken eller vilka disciplinära åtgärder som skall dokumenteras.

I denna kontext med ett stort handlingsutrymme och i många fall ett regelverk som kan tolkas utifrån situation eller läge finns också frågan om likabehandling och opartiskhet. Det finns enligt Lipsky en inbyggd motsägelse i balansen mellan engagemang och flexibilitet å ena sidan och regelefterlevnad och opartiskhet å den andra sidan för de tjänstemän på gräsrotsnivå som har att tillämpa lagar och policier.⁴⁷ Man skulle kunna påstå att när den nya skollagen infördes så både ökade den lärarnas handlingsutrymme i klassrummet samtidigt som den minskades. Den ökade genom att fler disciplinära åtgärder fastslogs vilket kan sägas öka mandatet för läraren när åtgärder skall vidtas mot exempelvis störande elever. Samtidigt preciserade också lagen skalan av disciplinära åtgärder vilket på sitt sätt kan sägas styra lärarens relation till sina elever i disciplinära situationer.⁴⁸

⁴⁴ Samuelsson, s. 136-138

⁴⁵ Lipsky, s. 14

⁴⁶ Ibid., s. 15

⁴⁷ Ibid., s. 15

⁴⁸ Ibid., sid 16

Lagstiftningen i nya skollagen förelägger skolan att aktivt och tillsammans med eleverna, arbeta med ordningsregler. Min undersökning kan konstatera att detta görs av de tillfrågade lärarna men att metoderna för detta kan variera.

Som tidigare nämnts har lärarens roll i klassrummet och lärarrollens behov av tydliga gränser varit en fråga som belysts ur flera olika perspektiv. Agneta Lundström konstaterade i sin studie att tydliga gränser i skolans värld kan vara ett verktyg för att skapa en tryggare miljö.⁴⁹

Lundströms huvudfokus riktas mot lärarens upplevda otillräcklighet när situationer uppstår som medför att läraren måste engagera sig i eleverna, långt mer än vad som krävs i den isolerade pedagogiska situationen. Lipskys gräsrotsbyråkrati belyser lärarkårens ständiga dilemma att bedriva utbildning med begränsade resurser. Resursproblemet förklaras som något som inte kan åtgärdas. Teorin bygger på att om resurstilldelningen ökar så ökar också behoven. Ökningen av behoven i skolan skulle med en tillämpning av det gräsrotsteoretiska resonemanget utgå från eleverna, eller ”klienterna”, som Lipsky skriver. En tolkning som skulle kunna göras är att förväntningarna på utbildningen skulle öka.⁵⁰

Inledningsvis berörde jag både politiska uttalanden om behov av att förtydliga lagstiftningen i skolan och det mediala intresset kring incidenter i klassrummet vilka påverkade utbildningsmiljön eller på annat sätt störde ordningen. En aspekt av min undersökning är frågan om hur förändringen av lagen tillkom. Michael Lipsky beskriver att lärare genom hur de tillämpar policies i mötet med eleverna på lång sikt kan förändra själva lagstiftningen.⁵¹ Möjligen är det en kombination av flera olika anledningar såsom politiska behov, samhällsutveckling och medial påverkan som ligger till grund för den förändring av skollagstiftningen som genomförts. Det är svårt att i efterhand när en skollagsreform är genomförd försöka uttyda om det ur ett lärarperspektiv var önskvärt med en lagändring. Min undersökning kan konstatera att det endast är tio procent av de tillfrågade lärarna som upplever att den nya lagen positivt har påverkat deras möjligheter att skapa en bättre studiemiljö. Detta kan också förklaras genom att lärare och elevers mellanmänniska kontakter påverkar tillämpningen av ett stramt regelverk.

⁴⁹ Lundström, s. 92

⁵⁰ Lipsky, s. 33

⁵¹ Ibid., s. 13

Konklusion

Denna uppsats anför att de lärare som ingått i undersökningen har begränsad kunskap om den nya lagstiftningens innehåll vad avser lärares möjligheter att nyttja disciplinära åtgärder i klassrummet och att dessa kunskaper ur ett lagperspektiv kan anses som otillräckliga. Dessutom påvisar studiens resultat att disciplinära åtgärder i viss utsträckning tillämpas även om svaren indikerar att tillämpningen inte alltid överensstämmer med den rådande lagstiftningen.

Det framgår också att lärarna med en stor majoritet inte upplever att förändringen av skollagen har ökat lärarnas handlingsutrymme i klassrummet men också att det finns lärare som anser att handlingsutrymmet ökat till följd av lagens införande. Ungefär en lärare av tio tillfrågade anser att lagen har bidragit till ett förbättrat handlingsutrymme för lärare i klassrummet. Avslutningsvis kan det konstateras att studiens resultat kan förklaras med stöd av Lipskys gräsrotsteori, vad avser skillnader mellan skollagens formuleringar och den praktiska tillämpningen i klassrummet.

Förslag till fortsatt forskning

Under arbetet med denna studie har jag reflekterat över andra möjliga forskningsområden vilka gränsar med mitt valda. Skolors ordningsregler kopplade till lagstiftning skulle kunna utgöra ett studieobjekt för att belysa huruvida skolornas regler överensstämmer med lagstiftningen. Ett annat möjligt forskningsval skulle kunna vara att studera rektorer och skolledningars medvetenhet om vilka åtgärder för att hantera disciplinära frågor som finns att tillgå enligt lagen. Som en del i en sådan studie kunde det också vara lämpligt att utreda hur rektorer och skolledningar informerar om och tillämpar regelverket och hur de upplever sitt handlingsutrymme efter det att den nya lagen kommit till stånd.

Referenslista

Tryckta källor

Bryman, Alan: *Sambällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 1:5, Malmö: Liber, 2001

Gustavsson, Bengt m fl.: "God forskningssed", *Vetenskapsrådets rapportserie*, 1:2011, 2005

Hedström, Jonas: *Disciplinen i skolan*. Magisteruppsats. Juridiska institutionen: Göteborgs Universitet, 2001

Ingelsjö, Angelica, *Elevers kränkningar av lärare - Lärarens upplevelser och uppfattningar av kränkningar*. Examensarbete. Högskolan i Kalmar: Humanvetenskapliga institutionen, 2008

Lipsky, Michael: *Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services*, New York; Russel Sage Foundation, 1980

Lundström, Agneta: *Lärare och konflikthantering*. Licentiatsavhandling. Fakulteten för lärarutbildning: Umeå universitet, 2008

Samuelsson, Marcus: *Störande elever korrigerande lärare. Om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet*, utgåva 1:1, Linköpings Universitet. LiU-Tryck, Linköping, 2008

SFS 2010:800 (skollag)

Thornberg, Robert: "School children's reasoning about school rules". *Research Papers in Education*, nr 23:1, 2008, s 37-52

Digitala källor

www.lararforbundet.se, 17 januari 2012

www.smp.se, 14 mars 2012

www.svd.se, 17 januari 2012

www.tns-sifo.se, 17 januari 2012

Figurförteckning

Tabeller

Tabell 1 Skoltillhörighet för respondenter.....	15
Tabell 2 Respondenter.....	16

Diagram

Diagram 1 Information om ny skollag.....	16
Diagram 2 Ordningsregler	17
Diagram 3 Arbete med ordningsregler.....	18
Diagram 4 Disciplinära åtgärder.....	19
Diagram 5 Dokumentation av disciplinära åtgärder	20
Diagram 6 Diskuteras disciplinära åtgärder?	20
Diagram 7 Stöd från skolledning	21
Diagram 8 Åtgärder för tillrättavisning	23
Diagram 9 Påverkan på miljön i klassrummet	24

Figurer

Figur 1 Beteende för disciplinära åtgärder.....	22
---	----

Tack för din medverkan!

Som en del i min lärarutbildning vid Uppsala universitet, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, genomför jag en undersökning som handlar om den nya skollagens påverkan på lärares handlingsutrymme vad gäller åtgärder mot störande elever. Med åtgärder menar jag alla former av tillrättavisningar av störande elever i skolmiljön, exempelvis kvarsittning, muntlig tillsägelse och utvisning från undervisningslokalen.

Min utgångspunkt för studien är övertygelsen om att tydlighet och trygghet för lärare och elever är en av flera framgångsfaktorer för att skapa en god utbildningsmiljö. Utifrån detta ställningstagande och med de lagar och regler som styr skolverksamheten i åtanke vill jag undersöka hur lärarna tillämpar de förändrade reglerna som den nya skollagen innehåller.

Du deltar frivilligt i denna undersökning och har rätt att avbryta din medverkan när du vill. Du svarar anonymt på frågorna och enkätsvaren kommer endast att användas i forskningsändamål. Det är ett viktigt bidrag för undersökningen att du svarar enskilt på enkäten.

Enkäten uppskattas ta cirka 15 minuter att fylla i.

Vänligen,

Emilie von Knorring

Institutionen för utbildningsvetenskap

Uppsala Universitet

tel. xxx-xxxxxxx

e-post xxxxx@xxxx.se

Handledare: Karin Hadenius

FD statsvetenskap

lektor pedagogik/skolans styrning

tel. xxxx-xxxxxxx

e-post xxxxx@xxxx.se

1. Jag är:

- Kvinna
- Man

2. Min ålder är:

- Yngre än 30 år
- 31-40 år
- 41-50 år

- 51-60 år
 - Äldre än 60 år
3. Jag har varit aktiv som lärare i _____ år
4. Jag undervisar i huvudsak elever i:
- Årskurs 1-3
 - Årskurs 4-6
 - Årskurs 7-9
5. Har du fått information om innehållet i den nya skollagen via din arbetsplats?
(Kryssa för det/de alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)
- Ja, ledningen på skolan har delgivit mig denna information
 - Ja, genom mina kollegor/arbetslag
 - Nej, men jag har på egen hand tagit reda på innehållet i den nya skollagen
 - Nej, men önskar att jag fått information via min arbetsplats
 - Nej
- Övrig kommentar: _____
6. Finns det ordningsregler på din skola?
(Kryssa för det alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)
- Ja
 - Vet inte
 - Nej
- Kommentar: _____
- _____
- _____
7. Hur arbetar ni med ordningsregler på Er skola?
(Kryssa för det/de alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)
- Eleverna får ge egna förslag på ordningsregler
 - Diskussion kring ordningsreglerna med eleverna
 - Ordningsreglerna läses upp för eleverna
 - Arbetar inte med ordningsreglerna
 - Vet ej
 - Annat – ange vad: _____

8. Vad får en lärare göra för att stoppa en elev som stör i klassrummet?
(Kryssa för det/de alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)

- Skicka hem eleven
- Visa ut eleven obegränsad tid
- Visa ut eleven begränsad tid
- Hålla kvar eleven i klassrummet en timma efter lektionens slut
- Hålla kvar eleven under valfri tid
- Begära att eleven kommer tidigare nästa morgon
- Muntligen tillrättavisa eleven
- Ge en skriftlig varning
- Annat – ange vad: _____

9. Vilken eller vilka disciplinära åtgärder skall dokumenteras?
(Kryssa för det/de alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)

När en elev...

- Skickats hem
- Visats ut från klassrummet på obegränsad tid
- Visats ut från klassrummet men på begränsad tid
- Hållits kvar i klassrummet en timme efter lektionens slut
- Hållits kvar i klassrummet under valfri tid
- Begärts komma tidigare till skolan nästa morgon
- Muntligen tillrättavisats
- Fått en skriftlig varning
- Annat – ange vad: _____

10. Händer det att du på skolan diskuterar frågor som har med disciplinära åtgärder i klassrummet att göra?

- Ja
- Nej

Om ja på vilket sätt, hur ofta och med vem?

11. Upplever du att du har stöd av skolledningen i frågor som handlar om disciplinära åtgärder? (på vilket/vilka sätt?)

12. Beskriv en typisk situation då disciplinära åtgärder i klassrummet skulle kunna tillämpas?

13. Vilken åtgärd använder du oftast för att tillrättavisa en störande elev?
(Kryssa för det/de alternativ som stämmer bäst in med din uppfattning)

- Muntlig tillrättavisning
- Avvisning från klassrummet
- Skriftlig varning
- Kvarsittning före eller efter dagens slut
- Hemskickning
- Annat: _____

14. Upplever du att den nya skollagen har påverkat dina möjligheter att skapa en bättre studiemiljö?

- Ja
- Vet ej
- Nej

Motivera: _____

Bilaga 2 SFS 2010:800 5 kap. Trygghet och studiero

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillämpningsområde (2 §),
- arbetsmiljö (3 och 4 §§),
- ordningsregler (5 §),
- disciplinära och andra särskilda åtgärder (6–23 §§), och
- dokumentation (24 §).

Tillämpningsområde

2 § Om inte annat anges i respektive paragraf gäller bestämmelserna i detta kapitel alla skolformer utom förskolan. Bestämmelserna i 1–6 och 22–24 §§ gäller också för fritidshemmet.

Arbetsmiljö

3 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

4 § I arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö.

I vissa frågor som rör arbetsmiljön finns bestämmelser även i denna lag.

Ordningsregler

5 § Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet.

Rektorn beslutar om ordningsregler.

Denna paragraf gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Disciplinära och andra särskilda åtgärder

Allmänna befogenheter för rektor och lärare

6 § Rektorn eller en lärare får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande.

Enligt de förutsättningar som följer av 7–23 §§ får det beslutas om utvisning, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål.

En åtgärd enligt första eller andra stycket får vidtas endast om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter.

Utvisning ur undervisningslokalen **SFS 2010:800**

7 § I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får en lärare visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av ett undervisningspass, om

1. eleven stör undervisningen eller på annat sätt uppträder olämpligt, och
2. eleven inte har ändrat sitt uppförande efter uppmaning från läraren.

Kvarsittning

8 § Under samma förutsättningar som i 7 § får en lärare eller rektor i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan besluta att en elev ska stanna kvar i skolan under uppsikt högst en timme efter att skoldagens undervisning har avslutats eller infinna sig i skolan högst en timme innan undervisningen börjar.

Utredning

9 § Om en elev i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt eller om eleven gjort sig skyldig till en allvarligare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. Samråd ska ske med elevens vårdnadshavare.

Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

10 § Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid en utredning enligt 9 § första stycket ska rektorn se till att åtgärder genomförs för att få eleven att ändra sitt beteende.

Skriftlig varning

11 § Efter en utredning enligt 9 § första stycket får rektorn besluta att tilldela eleven en skriftlig varning. En sådan varning ska innehålla information om vilka åtgärder som kan komma att vidtas om eleven inte ändrar sitt beteende. Elevens vårdnadshavare ska informeras om rektorns beslut.

Tillfällig omplacering

12 § I förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får rektorn besluta att en elev ska följa undervisningen i en annan undervisningsgrupp än den eleven annars hör till eller undervisas på annan plats inom samma skolenhet om

åtgärderna som gjorts efter en sådan utredning som avses i 9 § första stycket inte varit tillräckliga eller om det annars är nödvändigt för att tillförsäkra de andra eleverna trygghet och studiero.

Elevens vårdnadshavare ska informeras om rektorns beslut.

SFS 2010:800 Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som rektorn vidtagit med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock inte gälla för en längre tid än fyra veckor.

Tillfällig placering vid en annan skolenhet

13 § Om åtgärder enligt 12 § inte är tillräckligt ingripande eller på grund av andra omständigheter inte är möjliga att genomföra, får rektorn besluta att en elev tillfälligt ska följa undervisningen vid en annan skolenhet.

Beslutet om en sådan tillfällig placering fattas gemensamt med rektorn vid den mottagande skolenheten. Elevens vårdnadshavare ska informeras om beslutet innan placeringen genomförs.

Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som rektorn vidtagit med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock inte gälla för en längre tid än fyra veckor.

Avstängning i vissa obligatoriska skolformer

14 § I grundskolan, specialsolan och sameskolan får rektorn besluta att stänga av en elev helt eller delvis om

1. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero,
2. syftet med åtgärder enligt 7, 8 och 11 §§ inte uppnåtts eller det finns andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende, och
3. eleven erbjuds kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund av avstängningen.

Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt första stycket.

Ett beslut om avstängning gäller omedelbart om inte annat beslutas.

Avstängningstid i vissa obligatoriska skolformer

15 § Ett beslut enligt 14 § får innebära avstängning endast under den tid som behövs för en skyndsam utredning av vilka andra åtgärder som kan behövas.

En elev får inte stängas av för en längre tidsperiod än en vecka och inte heller vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår.

Inhämtande av yttrande och information till berörda

16 § Innan rektorn beslutar om avstängning enligt 14 § ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig.

Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett beslut om avstängning. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet.

Avstängning i de frivilliga skolformerna **SFS 2010:800**

17 § I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får huvudmannen besluta att helt eller delvis stänga av en elev om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,
3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller
4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Om det kan antas att någon av förutsättningarna för avstängning enligt första stycket 2–4 är uppfyllda och beslutet är nödvändigt med hänsyn till elevernas trygghet och studiero, får rektorn besluta om omedelbar avstängning. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt tredje stycket.

Avstängningstid i de frivilliga skolformerna

18 § Beslut enligt 17 § får inte avse avstängning under längre tid än två veckor under ett kalenderhalvår, om inte annat följer av andra stycket.

Avstängningen får förlängas om syftet med en kortare avstängningstid inte har uppnåtts eller om det av någon annan anledning bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande. Ett beslut om avstängning enligt 17 § får dock inte avse längre tid än återstoden av pågående kalenderhalvår och tre ytterligare kalenderhalvår.

Rektorns beslut om omedelbar avstängning enligt 17 § tredje stycket gäller till dess huvudmannen har prövat saken och får inte avse längre tid än en vecka. Om huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra personers säkerhet, får beslutet förlängas med ytterligare en vecka.

Avstängning från viss utbildning med praktiska inslag

19 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev från en viss utbildning i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. det i utbildningen ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd, och

2. det är uppenbart olämpligt att eleven deltar i den praktiska tjänstgöringen.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Om det kan antas att förutsättningarna för avstängning enligt första stycket är uppfyllda och det är nödvändigt på grund av brådskande omständigheter, får rektorn besluta om omedelbar avstängning.

SFS 2010:800 Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt tredje stycket.

Avstängningstid från viss utbildning med praktiska inslag

20 § Ett beslut om avstängning enligt 19 § ska avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning. Rektorns beslut om omedelbar avstängning enligt 19 § tredje stycket gäller till dess att huvudmannen har prövat saken och får inte avse längre tid än en vecka. Om huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra personers säkerhet, får beslutet om omedelbar avstängning förlängas med ytterligare en vecka.

Inhämtande av yttrande

21 § Innan huvudmannen eller rektorn beslutar om avstängning enligt 17 eller 19 § ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig. Innan huvudmannen fattar beslut ska, om eleven är under 18 år, samråd även ske med socialnämnden.

Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett sådant beslut som avses i 17 § tredje stycket och 19 § tredje stycket. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet.

Omhändertagande av föremål

22 § Rektorn eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt första

stycket. Denna paragraf gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

23 § Ett föremål som har omhändertagits enligt 22 § ska återlämnas till eleven senast vid den tidpunkt skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 22 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver dock inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har informerats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 22 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, ska rektorn eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet ska tas i beslag har prövats.

Dokumentation SFS 2010:800

24 § Om en åtgärd vidtagits enligt 7, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 eller 23 §, ska den dokumenteras skriftligt av den som genomfört åtgärden. Om åtgärden rör omhändertagande av föremål enligt 22 §, gäller denna skyldighet endast om föremålet inte återlämnats efter lektionens slut.